

МАМЛАКАТ ТАРАҚҚИЁТИНИ ТАЪМИНЛАШДА МИЛЛАТЛАРАРО ТОЛЕРАНТЛИК

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7856338>

Махманова Хосият Нормўминовна

Ф.ф.н.доцент

Аннотация:

Миллатлараро толерантлик одамларни жипслаштиради, ўзаро ишончини мустаҳкамлаб маънавий муҳитни яхшилашини ва бу эса жамият ривожланишига ижобий таъсир кўрсаташини, Толерантлик инсон ҳуқуқларини юзага чиқаришнинг муҳим шартларидан бири эканлиги асослаб берилди.ди.

Таянч иборалар.

миллатлараро, толерантлик, кўпмиллатли, қадрият, жамият, тараққиёт

Кириш

Ҳар қандай кўпмиллатли мамлакатда, хусусан Ўзбекистонда турли миллат ва элатларнинг интеллектуал, маданий ва иқтисодий салоҳиятларини юрт тараққиётини ривожлантиришга сафарбар этувчи қудрат миллатлараро тотувликнинг таъминланиши билан боғлиқ. Чунки миллатлараро тотувлик «умумбашарий қадрият бўлиб, турли хил халқлар биргаликда истиқомат қиладиган минтақа ва давлатлар миллий тараққиётини белгилайди, шу жойдаги тинчлик ва барқарорликнинг кафолати бўлиб хизмат қилади». [1] Миллатлараро тотувлик-кўпмиллатлиликнинг ривожланишини таъминловчи муҳим асосдир.

Адабиётлар Таҳлили Ва Методологияси

Юқоридаги адабиётларга мурожаат қилсангиз, миллатлараро тотувлик умумбашарий қадрият бўлиб, турли хил халқлар биргаликда истиқомат қиладиган минтақа ва давлатлар миллий тараққиётини белгилайдиган диний бағрикенглик ғояси хилма-хил диний эътиқодга ега бўлган кишиларнинг бир замин, бир Ватанда, олижаноб ғоя ва ниятлар йўлида ҳамкор ва ҳамжихат бўлиб яшаши ҳақида маълумотлар келтирилган Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва халқига Мурожаатномаси, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, ва А.Эркаевнинг

Маънавиятшунослик асарларида, изланишларида фикр ва мулохазаларини билдириб ўтишган.

Натига Ва Муҳокамалар

Кўп миллатли давлатларда миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш шу мамлакатда барқарорлик ва тараққиётнинг кафолати, унинг истиқболини таъминловчи асосий омилдир. Чунки ҳар қандай давлатда миллий низолар ва зиддиятлар ўша давлатда барқарорликнинг барбод бўлишига ва охир-оқибатда унинг емирилишига олиб келади. Шунинг учун ҳам, ҳар қандай мамлакатда миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириб бориш давлат сиёсатининг энг устувор йўналишларидан бири сифатида қаралади. Ўзининг таркиби ва мазмуни жиҳатидан хилма-хил халқлар бирлигидан ташкил топган бизнинг жамиятимизда миллатлараро тотувликни сақлашга алоҳида эътибор бериб келинмоқда. Ўзбекистоннинг бойликлари кўп, лекин бизнинг энг катта бойлигимиз, энг катта қадриятимиз, бу – жамиятимизда ҳукм сураётган тинчлик, миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатликдир. Бугунги кундаги яна бир муҳим вазифа мамлакатимизда миллатлараро ва конфессиялараро тотувлик ғоясининг доимий устувор бўлишини таъминлаш билан боғлиқ. Бунда инсонпарвар, адолатли, ҳуқуқий жамият қуришни ўз олдига мақсад қилиб қўйган мамлакатимиз аҳолиси онгида ҳар бир миллатнинг ўз миллий маданияти борлигини, ҳар бир этнос, этник гуруҳ дунёда ягона эканини, уларга нисбатан ҳурмат билан муносабатда бўлиш, зинҳор бирини бошқасидан устун қўйиш мумкин эмаслигини назардан қочирмаслик ниҳоятда муҳим ҳисобланади.

Бугун миллатлараро муносабатларни йўлга қўйиш бир давлат ҳудудида кечадиган ҳодисалар эмас, улар халқаро, айниқса минтақавий аҳамият касб этади. Шу нуқтаи назардан қараганда, этносиёсат миллий давлатлар томонидан ишлаб чиқилса ва амалга оширилса-да, у мудом халқаро ёки минтақавий резонанс берадиган ҳодисага айланиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Олий Мажлисга ва халқига йўллаган Мурожаатномасида “...жамиятда миллатлараро тотувлик ва бағрикенглик муҳитини мустаҳкамлашга қаратилган ишларимизни сифат жиҳатдан янги босқичга чиқамиз” [2] деган ғояни алоҳида таъкидладилар. Маълумки, Ўзбекистон аҳолиси миллий таркибига кўра аҳолиси кўп миллатли давлатлар қаторига киради. Ҳозир Ўзбекистонда 136 та миллат ва элатларнинг вакиллари яшайди. Айниқса, Конституцияда «Ўзбекистон

халқини миллатидан қатъий назар, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари ташкил этади»[3],- деб битилиши катта аҳамиятга эга бўлди. Бу ифода нафақат турли миллат ва элат вакилларининг тенг ҳуқуқлилигини қайд этганлиги, балки янги, «ўзбек халқи» тушунчасидан приинципиал фарк қиладиган «ўзбекистон халқи» тушунчасини қонунийлаштиргани билан аҳамиятлидир. «Ўзбекистон халқи» тушунчасининг қонунийлаштирилиши миллатлараро тотувлик, миллат ва элатлар ўртасидаги ҳамжиҳатлик Ўзбекистоннинг муҳим атрибути эканлигини ифодалаб берди.

Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 18-моддасида шундай дейилади: «Ўзбекистон Республикасида барча фуқаролар бир ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъий назар қонун олдида тенгдир».[4]

Асосий қонунимизда “толерантлик” (бағрикенглик)алоҳида ажралиб туради.

Конституциямизнинг 4-моддада Ўзбекистон Республикаси ўз ҳудудида истиқомат қилувчи барча миллат ва елатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналари ҳурмат қилинишини таъминлайди, уларнинг ривожланиши учун шароит яратади деб қайд қилинган. Давлатимизнинг ушбу муҳим соҳадаги давлат сиёсати “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегиясининг бешинчи “Хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш ҳамда чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устивор йўналишида” белгиланган.

Юртбошимизнинг 2017 йил 19 майдаги “Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқаларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармониға мувофиқ, Республика байналмилал маданият маркази ҳамда Ўзбекистон хорижий мамлакатлар билан дўстлик ва маданий-маърифий алоқалар жамиятлари кенгаши негизида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси ташкил етилган. Республикада ҳозирги пайтда катормиллатлар вакиллари томонидан тузилган 150 га яқин миллий маданий марказ (МММ) фаолият олиб бормоқда. 14 МММ республика мақомига эга. 31 корейслар, 23 руслар, 10 тожиклар, 9 қозоқлар, 9 татарлар (3 та татар-бошқирд МММлари) тузилган. Озарбайжонлар 8, туркманлар 7 та, краинлар ва

қирғизларда 6, туркларда ва Европа яхудийларида 5 тадан МММ бор. Немислар, поляклар ва арманлар 4 тадан, уйғурлар ва Бухоро яхудийлари 3тадан, белоруслар ва қрим татарлар 2 тадан, араблар, болгарлар, бошқирдлар, греклар, грузинлар, литваликлар, қорақалпоқлар, хитойлар ва дунганлар 1 тадан МММ фаолият олиб боради.

Республика байналмилал маданият маркази ва МММ фаоллари орасида В. Б. Пак Хозирда мамлакатимизда давлат ва нодавлат таълим муассасаларида ўқитиш 7 тилда олиб борилади. Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси ўз кўрсатувларини 12 тилда намойиш этади, ўндан ортиқ тилда газета ва журналлар нашр етилмоқда. Жумладан, (ўзбек, қорақалпоқ, рус, қозоқ, қирғиз, тожик, туркман, татар, уйғур, озарбайжон) кўрсатув ва эшиттиришлар олиб борилади. Газеталар 10 тилда (ўзбек, қорақалпоқ, рус, қозоқ, қирғиз, корейс, тожик, туркман, украин, инглиз), журналлар эса 8 тилда (ўзбек, қорақалпоқ, рус, инглиз, қозоқ, қирғиз, тожик, туркман) босилади. Ўрта ва олий таълим 7 тилда: ўзбек, қорақалпоқ, рус, қозоқ, қирғиз, тожик, туркман тилларида амалга оширилади

Республика байналмилал маданият маркази ва МММ фаоллари орасида В. Б. Пак (Хоразм вилояти корейс маркази фаоли), Ўзбекистон Халқ ўқитувчиси, рус маркази фаоли С.Герасимова каби Ўзбекистон Қаҳрамонлари, 80 га яқин киши “Дўстлик”, “Меҳнат шуҳрати” орденлари, “Шуҳрат” медали, фахрий унвонлар, Ўзбекистон Республикасининг Фахрий ёрлиқлари каби юксак давлат мукофотлари билан тақдирланган. Мукофотланганлар қаторида 24 миллат вакиллари бор.

Ўзбекистон каби полиэтник мамлакатда турли миллатлар вакиллари Шу билан бир қаторда ҳар бир миллатнинг умумий манфаатлари билан бирга ўз кадриятлари ҳам бор. Ўзбекистон каби кўп миллатли мамлакатда турли миллатлар манфаатларини уйғунлаштириш, улар орасида тотувликни таъминлаш тараққиётнинг ҳал қилувчи омилларидан бири ҳисобланади. Диний бағрикенглик ғояси хилма-хил диний эътиқодга ега бўлган кишиларнинг бир замин, бир Ватанда, олижаноб ғоя ва ниятлар йўлида ҳамкор ва ҳамжихат бўлиб яшашини англатади. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 31-моддасида “Ҳамма учун виждон еркинлиги кафолатланади. Ҳар бир инсон хоҳлаган динга эътиқод қилиши ёки ҳеч қандай динга эътиқод қилмаслик ҳуқуқига ега. Диний қарашларни мажбуран сингдиришга йўл қўйилмайди”, деган норма киритилган. “Виждон еркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида” ги қонунда ҳам фуқороларнинг

юқорида келтирилган конституциявий ҳуқуқ ва еркинликлари мустаҳкамланган. Кўпмиллатли мамлакатлар учун ўзга тилларга, урф – одатларга, маданиятга, эътиқодга бағрикенг бўлиш катта аҳамият касб этади. “Толерантлик миллатларнинг миллий маданиятларнинг ўзаро алоқа қилиши, бир – биридан ўрганиб, ўзаро бойишининг биринчи шартидир”. [5] дейди файласуф олим Абдурахим Эркаев.

Миллатлараро муносабатларда ўзаро тотувлик ва барқарорликни мустаҳкамлаш мамлакатимизнинг ижтимоий, иқтисодий ва маданий тарақиётига хизмат қиладиган ғоят муҳим омилдир. Зеро, жамият томонидан унинг парчаланиши ва беқарорлашуви учун кучли омил сифатида юзага келадиган миллатлараро манфаатларнинг тўқнашувига олиб келади. Миллатлараро муносабатлардаги ўзаро тенглик, самимийликка асосланган тотувлик ва диний конфессиялар ўртасидаги бағрикенглик тарақиётимизнинг муҳим омилларидан бири эканлиги халқимиз онги ва қарашларида шаклланган ҳамда ҳаётимизнинг реал амалиётига айланаётган бир шароитда давлат ва фуқаролик жамияти институтларининг имкониятларидан самарали фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак Миллатлараро толерантлик одамларни жипслаштиради, ўзаро ишончини мустаҳкамлаб маънавий мухитни яхшилайдди. Бу эса жамият ривожланишига ижобий таъсир кўрсатади. Толерантлик инсон ҳуқуқларини юзага чиқаришнинг муҳим шартларидан биридир. Акс ҳолда одамларни жинсига, тилига, миллатига, динига, ижтимоий келиб чиқиши ва аҳволига қараб бир биридан ажратиш, кимларнидир камситиш, чеклаш, хўрлаш каби иллатлар яшаб қолаверади.

ФҲЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

- 1.Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар.- Т.: Янги аср авлоди. 2001. -166-б.
- 2.Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва халқига Мурожаатномаси. “Халқ сўзи” газетаси. 2020 йил 30 декабр, №276(7778).
- 3.Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.- Т.: Ўзбекистон.2018. -9-б.
4. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.- Т.: Ўзбекистон.2018. -9-б.
- 5.Эркаев А. Маънавиятшунослик. Монография. 1-китоб. - Т.:Маънавият, 2018. 338-бет